



DEÇAN

PROJEKTI I PËRBASHKËT I BE/KE –
Përkrahja për Promovimin e Diversitetit Kulturor
Komponenta e Zhvillimit Ekonomik Lokal
Pilot veprimet



JP - EU/CoE Support to the Promotion of Cultural Diversity (PCDK)

Funded
by the European Union



Implemented
by the Council of Europe

HISTORIKU

Komponenta e Zhvillimit Ekonomik Lokal (ZhEL) i Projektit të përbashkët të Bashkimit Evropian/Këshillit të Evropës Përkrahje për Promovimin e Diversitetit Kulturor në Kosovë* (PDKK) është frymëzuar dhe ndërlidhet ngushtë me Pilot Projektin për Zhvillim Lokal të Programit Rajonal (LDPP) të Bashkimit Evropian/Këshillit të Evropës për trashëgimi kulturore dhe natyrore në Evropën juglindore.

Përderisa Programi Rajonal ka fushëveprim më të gjërë në sferën e zhvillimit ekonomik, PDKK/ZhEL fokusohet në veçanti në njërin aspekt të programit rajonal: turizmi trashëgimor. Në këtë cilësi, PDKK/ZhEL synon që të krijojë kushtet për të ndihmuar kohezionin social dhe zhvillimin ekonomik përmes shfrytëzimit të potentialit të trashëgimisë kulturore dhe natyrore për rajonin e Kosovës Perëndimore.

Duke punuar me gjashtë komunat e Kosovës Perëndimore (Pejë, Gjakovë, Klinë, Deçan, Junik dhe Istog), projekt PDKK nën vizon rëndësinë e mbrojtjes së trashëgimisë, mirëmbajtjes dhe menaxhimit

me qasje të integruar në procesin e zhvillimit ekonomik lokal. Ky pilot projekt vendos strukturën e pranueshme, metodologjinë dhe shembujt se si, po qe se menaxhohet me efikasitet, trashëgimia mund të bëhet pasuri me dobi të madhe për komunitetet lokale si pjesë e procesit të zhvillimit dinamik social dhe ekonomik.

Në përgatitjen e Planit Rajonal të Trashëgimisë, projekti PDKK njeh të gjitha lokalitetet dhe pasuritë e trashëgimisë në rajon, në bazë të informatave të siguruara nga autoritetet dhe institucionet qendrore dhe lokale. Megjithatë punon vetëm me ato pasuri trashëgimore që janë të qasshme dhe mund t'i prezantohen publikut të gjërë dhe vizitorëve për qëllime të turizmit trashëgimor.

Kjo fletushkë është përgatitur për akterët në komunën e Deçanit për të shoqëruar planin rajonal të trashëgimisë dhe rekomandimet e tij, duke inkurajuar përfshirje aktive të komuniteteve dhe akterëve lokalë për zbatimin e veprimeve prioritare në komunë, në koordinim me pesë komunat tjera në rajon, si dhe me autoritetet qendrore.

*Ky shënim është pa paragjykim të qëndrimeve mbi statusin dhe është në përputhje me Rezolutën 1244 të KS të OKB-së dhe Opinionin e GJND-së për Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës.



OBJEKTIVAT



Manastiri i Deçanit



Aktivitetet për zhvillimin ekonomik lokal

dhe pilot veprimet fokusohen në:

- Vlerësimin e kapacitetit të trashëgimisë natyrore dhe kulturore të rajonit;
- Krijimin e një instrumenti për planifikimin strategjik për mbrojtje dhe revitalizim të trashëgimisë;
- Zhvillim të partneriteteve efektive në mes të akterëve të ndryshëm dhe inkurajimi i iniciativave publiko-private për trashëgimi;
- Krijimi i një zyreje rajonale për koordinim të bazuar në komunitet për menaxhimin e trashëgimisë.

METODOLOGJIA

Plani i Trashëgimisë është proces dinamik që jep kontekstin strategjik për veprimet e komunitetit me burimet ekzistuese për të siguruar përfitimet më të mëdha ndaj komunitetit lokal në rajon. Ai synon që të ndihmojë veprimet e përbashkëta në identifikimin e prioritetave për shpërndarjen e fondeve në dispozicion për konservimin dhe promovimin e trashëgimisë, në koordinim me qeverinë qendrore, komunat dhe palët tjera me interes.

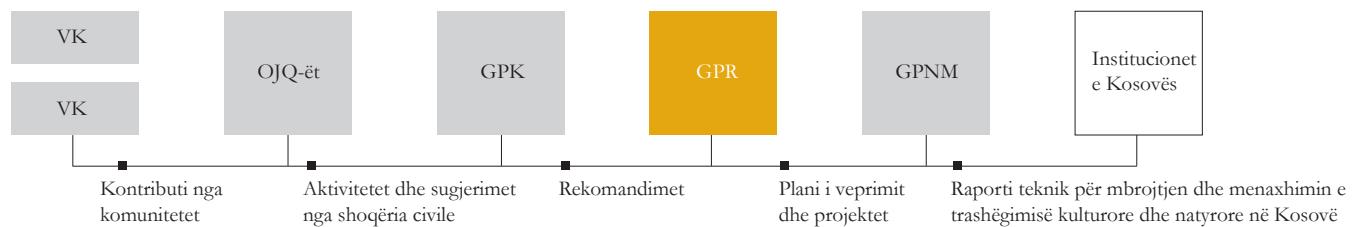
Me qëllim të sigurimit të angazhimit aktiv të akterëve, projekti PDKK ka përshtatur metodologjinë dhe rrjetdhën e punës, ku komunitetet në vazhdimësi jepin kontributin dhe pikëpamjet e tyre në politikëbërje, përcerisa në nivelin e komunitetit inkurajohet transferimi i vazhdueshëm i njohurive dhe aftësive.



Kulla e Drenocit, fshati Drenoc



NJOHURITË / AFTËSITË



KOMENTET / INPUTET



KOMUNA E DEÇANIT



Komuna e Deçanit shtrihet në udhëkryqin në mes të komunës së Gjakovës, Junikut dhe Pejës, dhe shtrihet përgjatë maleve të Strelcit në kufi me Shqipërinë dhe Malin e Zi. Komuna ka gjithsej 36 fshatra, me popullsi prej rreth 40,000 banorë. Shumica e popullsisë është shqiptare, kurse grupet pakicë përfshijnë boshnjakët (0.14%), egjiptianët dhe romët (0.5%).

Pejsazhi karakteristik malor i Deçanit formësohet nga malet e Prejlepit, rezervati i Kozhnjerit dhe Parku Malor “Pishat”, dhe është një vend i mirënjohur për biodiversitet të pasur dhe specie të rralla të natyrës.

Brenda komunës gjendet manastiri i famshëm mesjetar i Deçanit. I themeluar në shekullin 14, manastiri luan rol të rëndësishëm për serbët e Kosovës dhe për komunitetin ortodoks të rajonit, si dhe shërben si vend për pilgrimazh. Në vitin 2006, manastiri u fut në Listën e Trashëgimisë Botërore në Rrezik të UNESCO-së.

Një numër i kullave të banimit, të ndërtuara nga gurët, janë gjithashtu karakteristikë e rajonit dhe janë ruajtur në disa fshatra të komunës së Deçanit. Më të spikurat përfshin fshatin Drenoc, Demukajve në Deçan dhe Kuklecëve e të Osdautajve në Isniq. Ato kanë potencial të çmueshëm për zhvillimin e turizmit rural. Janë edhe dy mullinj të ruajtur mirë - Mulliri i Ujtit i Tahir Sadrisë në Isniq i cili ende funksionon, dhe Mulliri i Shabanajve në Deçan i cili shfrytëzohet nga shoqata e grave Jeta për shitjen e artizanaleve.

Thurja e tekstitlit në gjergjef ende është një nga traditat që praktikohet nga gratë në komunën e Deçanit. Shamitë e qëndisura dhe shamitë e mëndafshit dhe të pambukut mund të bëhen “emër”(brand) dhe suvenir atraktiv për turistët që vijnë të vizitojnë këto treva.

PËRFSHIRJA E KOMUNËS SË DEÇANIT NË AKTIVITETET E ZHVILLIMIT EKONOMIC LOKAL

Në kontekst të projektit PDKK, janë kryer disa veprime me përfshirje aktive të akterëve lokal në komunën e Deçanit.

- Hulumtimi i pasurisë së trashëgimisë kulturore dhe natyrore dhe kapaciteti i tyre për turizëm trashëgimor është kryer përmes anketave, intervistave dhe takimeve gjysmë të strukturuara me akterët, me pjesëmarrje të:
 - Kompanisë për hulumtime UBO;
 - OJQ-së Agimi në Isniq;
 - Vullnetarëve nga komuniteti;
 - Qendrës rajonale për trashëgimi kulturore në Pejë;
 - Komunës së Deçanit.
- Janë realizuar pilot veprimet në gjashtë komuna të Kosovës Perëndimore njëkohësisht. Këto pilot veprime përbëheshin nga tre komponentë që luajtën rol të rëndësishëm për angazhimin e komunitetit gjatë përgatitjes së Planit Rajonal për Trashëgimi.



Mulliri i Shabanajre



Kulla e Mushkolajre

PILOT VEPRIMET

Aktiviteti	Akterët lokalë
A. IDENTIFIKIMI I PASURISË SË TRASHËGIMISË NATYRORE DHE KULTURORE	
I. Mbledhja e të dhënave për pasurinë e zgjedhur të trashëgimisë kulturore dhe natyrore	
<i>Mbledhja e të dhënave për pasurinë e trashëgimisë së paluajtshme kulturore</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Manastiri i Deçanit (Deçan, shekulli 14) • Kulla e Osdautajve (fshati Isniq, shekulli 19) • Kulla e Kuklecëve (fshati Isniq, shekulli 17-19) • Mulliri i Tahir Sadriç (fshati Isniq, shekulli 19) • Mulliri i Shabanajve (Deçan, shekulli 19) • Kulla e Demukajve (Deçan, shekulli 19) • Kulla e Mushkolajve (Deçan, shekulli 18) • Kulla e Binakajve (fshati Drenoc, shekulli 19) • Kulla e Mazrekajve (fshati Drenoc, shekulli 19) 	<ul style="list-style-type: none"> - Qendra rajonale për trashëgimi kulturore në Pejë - OJQ Agimi - Isniq Deçan - Ekipi i projektit të PDKK-së
<i>Mbledhja e të dhënave për pasurinë e trashëgimisë kulturore jomateriale</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Thurja tradicionale 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Agimi - Isniq
<i>Mbledhja e të dhënave për pasurinë e trashëgimisë natyrore</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Malet e Kozhnerit • Malet e Prejlepit • Pishat e Deçanit 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Agimi - Isniq - Valmira Gashi (MMPH)
II. Materialet promovuese	
<ul style="list-style-type: none"> • Dizajnimi i Hartës së Trashëgimisë së Deçanit • Dizajnimi dhe prodhimi i tabelave informative për se cilin nga pasuritë e përzgjedhura natyrore dhe kulturore 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Agimi - Isniq - anëtarët e GPK të Deçanit
B. PRAKTIKA E TRASHËGIMISË JOMATERIALE	
I. Identifikimi	
<ul style="list-style-type: none"> • Qethja e deleve • Thurja tradicionale 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Agimi - Isniq
II. Organizimi i ngjarjeve rreth trashëgimisë kulturore jomateriale	
<ul style="list-style-type: none"> • Organizimi i Ritualit tradicional të qethjes së deleve (28 korrik 2011), i mbajtur në malet e Isniqit • “Rituali i qethjes së deleve” - film dokumentar 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Agimi - Isniq
C. NGJARJET E PËRBASHKËTA RAJONALE PËR TURIZMIN KULTUROR	
<ul style="list-style-type: none"> Pjesëmarrja në Festivalin Rajonal Vjeshtor “Ditët e gështenjës” të mbajtur në fshatin Drenoc (25 nëntor 2011). Komuna e Deçanit është përfaqësuar me zeje, prodhues lokal të ushqimeve tradicionale dhe muzikantë dhe interpretues tradicionalë. Gështenjat u përgatitën në mënyra të ndryshme dhe iu shërbyen vizitorëve. 	<ul style="list-style-type: none"> - OJQ Agimi - Isniq - Zejtarët, prodhuesit dhe interpretuesit e muzikës tradicionale të Deçanit - Ekipi i projektit të PDKK

Aktiviteti	Akterët lokalë
Arsimi dhe ngritja e vetëdijes	
Dizajnimi i kursit për trashëgimi dhe diversitet për shkollat fillore	Nxënësit, prindërit dhe mësimdhënësit nga shkolla fillore Isa Boletini, komuna e Deçanit
Turnetë HAJDE – vizita të lokaliteteve	Nxënësit nga shkolla fillore Isa Boletini, komuna e Junikut Grupet nga komunitetet pakicë Personat me nevoja të veçanta
Trajnim i mësimdhënësve për trashëgimi dhe diversitet	2 mësimdhënës nga shkolla fillore Isa Boletini, komuna e Deçanit
Zhvillimi i kapacitetit institucional	
Vizitat studimore në ish-Republikën Jugosllave të Maqedonisë, Shqipëri, Mal të Zi, Belgjikë, Zvicër, Irlandë, Turqi, Venecia, Slovveni	Përfaqësuesit e GPR dhe GPK nga komuna e Deçanit, OJQ Agimi - Isniq
“Lidhjet: Konferenca rajonale për trashëgiminë kulturore jomateriale” Mars 2012	OJQ Agimi - Isniq

Kulla e Mushkolajve



Malet e Prejlepit



VEPRIMET PRIORITARE TË REKOMANDUARA PËR KOMUNËN E DEÇANIT BRENDA PLANIT RAJONAL PËR TRASHËGIMI 2012-2015

Më poshtë është dhënë lista e rekomandimeve për veprime në Deçan që janë në vijë me planin rajonal të trashëgimisë për Kosovën perëndimore 2012-2015 dhe me komunat tjera në rajon.

Të ngritet vetëdija dhe të promovohet vlerësimi i trashëgimisë në Kosovën perëndimore

- Pjesëmarrja në festivalet vjetore rajonale për të ngritur vetëdijen në mesin e publikut për aktivitetet, siç është Festivali i Gështenjës
- Përkrahja e aktiviteteve vetëdijesuese nëpër shkollat e komunës
- Vazhdimi i organizimit të ritualit të qethjes së deleve, me materialet promovuese që publikohen me kohë
- Shfrytëzimi i logos rjonale për të krijuar emrin
- Mbledhja e rregullt e mbeturinave dhe ngritura e vetëdijes rrëndësise së mjedisit të pastër

Të ndërmerrin masat e nevojshme për mbrojtjen e trashëgimisë në Kosovën Perëndimore

- Hulumtimi dhe identifikimi i praktikave unike të traditave, lojëraive dhe trashëgimisë në Deçan me qëllim të dokumentimit të tyre sipas udhëzuesve
- Vendosja në hartë e pasurive të trashëgimisë kulturore të palëvizshme, të lëvizshme, jomateriale dhe natyrore, me informata përkatëse, dhe përditësimi i rregullt i tyre me autoritetet qendrore
- Përgatitja e listës me objektet e rrezikuara të komunës

Të zhvilloj dhe inkurajoj përmes vlerësimit, hartimin e dhe planifikimin e projektit të integruar përmes planit efektiv për menaxhim të trashëgimisë në Kosovën Perëndimore

- Identifikoj standarde të nevojshme për ofrimin e shërbimeve turistike dhe ofrimin e trajnimeve për ofruesit lokal të shërbimit
- Përgatitja e hartës së qartë dhe të përditësuar të turizmit trashëgimor, me

- të gjitha lokalitetet të cilat janë të gatshme për vizitorët
- Të jep kontribut për raportin rajonal vjetor për ‘Gjendjen e Trashëgimisë’ në Kosovën Perëndimore
- Të siguroj shenjëzim adekuat për lokalitetet që janë të gatshme për turizëm
- Të testoj produktet kulturore dhe stilet e marketingut në zonat përkatëse të punës në rajon

Të zhvillohen dhe koordinohen praktikat adekuate menaxhuese për kujdesin ndaj trashëgimisë në Kosovën Perëndimore

- Organizimi i zhvillimit të kapacitetit për ngritje të aftësive për menaxhim të trashëgimisë, përfshirë ciceronët lokal
- Pjesëmarrja në takimet/forumet e rregullta për të ndarë me të tjerët zhvillimet dhe për t'u njoftuar rrëth programit rajonal
- Dërgimi i broshurave dhe materialeve promocionale të prodhuara në komunë tek Zyra Rajonale Koordinuese

Të zhvillohen nismat e duhura lokale dhe të qëndrueshme të trashëgimisë në Kosovën perëndimore

- Identifikimi i strukturës së kullave në komunë për pjesëmarrje në iniciativën e shtigjeve kulturore
- Investimi në një produkt kulturor në bazë të praktikave lokale të trashëgimisë kulturore (riti i qetave) dhe identifikimi i një produkti tjetër
- Përkrahja për nismat e Ndërmarrjeve të Vogla dhe të Mesme (NVM), përfshirë Bed & Breakfast
- Të bëhet Deçani destinacion turistik për aktivitete arsimore dhe rekreative të fëmijëve
- Të eksplorohen mundësítë e aktiviteteve të përbashkëta me Manastırin e Deçanit.

PARTNERËT DHE AKTERËT E PËRFSHIRË

Partnerët kryesor

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit
Komuna e Deçanit
OJQ-të: Ship, Agimi-Isniq, Jeta, Handikos,
Orta, Shoqata e gjahtarëve

Anëtarët e grupit rajonal punues

Avdyl Hoxha, Drejtë i Qendrës rajonale
për trashëgimi kulturore - Pejë • Osman
Gojani, Drejtë i Qendrës rajonale për
trashëgimi kulturore - Gjakovë • Shpresë
Gjonbalaj, Drejtoreshë e Drejtorisë për
kulturë - komuna e Pejës • Engjell Berisha,
Drejtë i bibliotekës - komuna e Gjakovës

- Musa Kalicani, Udhëheqës i Drejtorisë
për ekonomi - komuna e Istogut • Hajdin
Morina, Zyrtar për arsim - komuna e Klinës •
Nimon Tofaj, Nënkyryetar i komunës së Junikut
• Shkëlzen Shehu, Drejtoria e urbanizmit -
komuna e Deçanit • Kujtim Rrahmani, OJQ
Arteza - Gjakovë • Shasimete Selimaj, OJQ
7 Shtatori - Pejë • Rexhep Maksutaj, OJQ
Agimi - Deçan

Anëtarët e grupit punues komunal të Deçanit

Mirsat Nimanaj, Drejtoria për ekonomi dhe
zvillim - Deçan • Shkelzen Shehu, Drejtoria

për urbanizëm - Deçan • Zelfije Qorraj,
Përfaqësuese e trashëgimisë kulturore -
Deçan • Adem Lushaj, OJQ Ship - Deçan
• Rexhep Maksutaj, OJQ Agimi - Deçan
• Safete Gacaferi, OJQ Jeta - Deçan • Sabrije
Zeqaj, OJQ Handikos - Deçan • Berat
Osduataj, OJQ Orta - Deçan • Jolanda
Gacaferi, Studente, OJQ-së Jeta - Deçan •
Bajram Çeku, Drejtoria për bujqësi - Deçan •
Avdullah Lata, Drejtoria për arsim - Deçan •
Avdyl Dautaj, Mbikëqyrës i muzeut - Deçan •
Beqir Tahirsyslaj, Shoqata e gjahtarëve - Deçan

KONTAKTET:

Për hollësi shtesë dhe mundësi për bashkëpunim, kontaktoni:

Koordinatorët e zyrës për PMT:

Blerta Harxhi-Begolli,
blerta.harxhi@phm-west.org

Nermin Kastrati,
nermin.kastrati@phm-west.org

Tel: +381 (0)39. 421. 651
Rr. Mbretëresha Teutë, Nr. 85,
30000 Pejë

Projekti i PDKK-së
Zyra e Këshillit të Evropës
në Prishtinë
Ruga Bedri Pejani nr. 3 -
10000 Prishtinë
Tel: +381 (0)38 243 751

Ekspertët, përfaqësuesit e institucioneve/ autoritetetve dhe kompanitë private të përfshira:

Terry O'Regan, Ekspert nga Këshilli i Evropës (Irlandë) • Liam Scott, Këshilli i trashëgimisë së Irlandës • Bob Charmburry, Konsulent i pavarur për zhvillimin ekonomik • Zekë Çeku, Konsulent i pavarur për zhvillimin e turizmit • Burbuqe Deva, Përfaqësues nga Ministria e Kulturës, Rinisë

dhe Sportit • Valmira Gashi, Eksperte nga Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor • Arsim Mulhaxha, Përfaqësues nga Qendra rajonale për trashëgimi kulturore në Pejë • Vergina Dyla Përfaqësues nga Qendra rajonale për trashëgimi kulturore në Gjakovë • Jeton Aliu Ministria e Tregtisë dhe Industrisë: Departamenti i turizmit UBO Consulting Company

Ky dokument është prodhuar brenda kornizës së projektit të përbashkët 'BE/KE - Përkrahja për Promovimin e Diversitetit Kulturor në Kosovë'. Përbajtja nuk reflekton domosdoshmërisht qëndrimin zyrtar të Bashkimit Evropian dhe/apo të Këshillit të Evropës.



JP - EU/CoE Support to the Promotion of Cultural Diversity (PCDK)

Funded
by the European Union



Implemented
by the Council of Europe